

Merijärven Kuoppakankaan vasarakirveshauta.

16

Kertomukseen kuuluu 3 karttaa, 6 valokuvaa (lev. 8501-07) ja H.M.l. 9463:1-2.

Tammikuussa 1932 lähetti diakoni K. A. Eloranta Sanakirjasaatiöön piirroksot kahdesta veneenmuotoisesta vasarakirvestä, jotka oli löydetty Merijärven Alapäästä Tanskan talon maalta. Tiedonanto lähetettiin Kansallismuseoon, mihin molemmat vasarakiirveet sittemmin tilattiin ja saatiin (9463:1-2). Löytösuhteet viittasivat hautalöytöön, mikä oli sitäkin merkillisempää, kun Merijärvi on suhteellisen kaukana vasarakirveskulttuurin levenemisalueen rajasta pohjoiseen päin ja kun molemmat kirveet olivat "puolirotuisia", ilmeisesti varsinaisen vasarakirvesalueen ulkopuolella tehtyjä jäljittelyjä (vrt. allekirjoittaneen kirjoitusta "Muuan kivikautinen erikoisuus Kuopion museon kokoelmassa" Kuopion isänmaallisen seuran julkaisussa Aarni VI, Kuopio 1934). Lisäksi on koko Oulun läänin alueelta tähän asti löydetty vain 5 veneenmuotoista vasarakirvestä, nekin, ehkä yhtä lukuunottamatta, ruotsalaisia muotoja ja Pohjanlahden ympäri sinne importoituja. Merijärven kirveet ovat sitävastoin lähinnä lounais-suomalaisia tyyppisiä, joskin toisessa kirveessä (9463:1) alalappeen harjavuus pitkin pituttaan on itäinen, venäläisissä ja myös virolaisissa vastaavissa muodoissa tavattava piirre. Allekirjoittaneen tehtävään saamaan löytöpaikan tarkastukseen oli siis riittävästi aihetta.

Merijärvi on merenrannasta lukien toinen Pyhäjoen varren pitäjistä. Löytöpaikka on Merijärven kylän Alapäässä, entisen, nykyään jo täysin kuivatun Tahkajärven (Merijärven läntinen, isompi osa) länsipuolella, Otto, Matti ja Jussi Tanskan maalla,

teitä myöten n. 700 ja linnuntietä n. 500 m Tähkäjärven rannalla yhdessä rykelmässä sijaitsevista Tanskan taloista luoteeseen, Kuoppakangas-nimisellä puolukanvarpua ja kuusensekaista mäntymetsää kasvavalla mäellä. Maanlaatu on kivirikasta soraa (t. moreenia); kallioperusta pistää monin paikoin näkyviin. Idässä kangas rajoittuu Tähkäjärven rannan viljelysmaihin, pohjoiseen ja luoteeseen jatkuu jäkäläkallioisia metsiä (Sileäkalliot y.m.), etelässä, jonne maa löytökohdalla loivasti viettää, on alavampia metsämaita. Kankaalta on sieltä taalta otettu soraa, jota seudulla kuuluu olevan niukasti saatavilla, ja pienistä sorakuopistaan arveltiin kankaan saaneen nimensäkin (kartat I-II).

Joulukuun 18 p:nä 1931 olivat maanviljelijä Eevert Tanska ja hänen renkinsä Väinö Eilola ottaneet Kuoppakangaalta soraa kartalle III merkityn punaisen kehän itäpään kohdilta. Tällöin he olivat osuneet kivilatomukseen, joka oli ollut kokonaan turpeen alla eikä tuntunut edes kohoumana maan pinnalla. Kivet nakeltiin syrjään ja kun niiden alta aljettiin lapioida soraa, ilmaantui siitä kuorman vasarakirves 9463:1 (kohta I kartalla III). Nyt aljettiin raunioon kiinnittää huomiota ja havaittiin sen jatkuvan länteen eli länsiluoteeseen päin. Kivet olivat siinä isohkoja, noin "päänkokoisia", miehen helposti nostettavia. Niiden välit olivat tyhjiä, ilman soratäytettä. Pantiin merkille että kivilatomus, joka oli n. 70 cm leveä, jonkunverran kaventui syvemmällä, pohjaansa kohti. Kiveystä jatkui noin 2 m pitkälti. Sen länsipäästä ilmaantui sorasta kiveen alta lapioon vihdoin toinen vasarakirves (9463:2). Raunion pohjalta oli ^(sen jälkeen) otettu soraa arviolta n. 10-15 cm:n vahvuudelta. Kirveiden löytökohdat merkittiin sitten kumpikin kahdella päällekkäin asetetulla kivellä, jotka näkyvät valokuvassa 3. Niiden mukaan on löytökohtien väli 1,75 m. Kivilatomuksesta nostetut kivet, jotka näkyvät oikealla kuvassa 3, muodostavat n. 1,75 x 1,50 m laajan ja 0,6-0,5 m korkean kasan. Kirveitten asentoa maassa tai suuntaa ei huomattu, ne selkisivät kiveyksen alta

lapioituun soraan. Hiiliä, nokea tai luita ei muistettu nähdyn.

WNW -
ESE

Vasarakirveet ovat siis asetetut paikalle kaivetun n. 2 m:n pitkän ja 70 cm leveän, alaspäin hieman kaventuvan ESE-WNW-suuntaisen haudan pohjalle, toinen (9463:1) lähelle sen itä-, toinen 9463:2) sen länsipäätä. Kun sora paikalla on hyvin kivirikasta, on hautaa aikoinaan kaivettaessa siitä noussut jo niin suuri määrä kiviä, että hauta on saatu niillä pääosaltaan täytetyksi. Päätään siitä, että kivien lomat olivat tyhjiä, ^{on} ~~ei~~ maata ~~ole~~ käytetty ^{ruskin} kätteeksi ensinkään. Hiekkakuopan reunojen mukaan saattoi löytösyvyyden arvioida n. 50 - 60 cm:ksi.

alihan kivien alla sora annan kuin kivien löytö syy.

Vertauksen vuoksi mainittakoon muuan minulle näytetty, kankaalla sijaitseva resentti hevosenhauta. Sen paikalla oli pitkulainen, hieman maanpintaa ylemmäksi kohoava kivilatamus, joka oli syntynyt hautaa kaivettaessa nousseista ja siihen viimeiseksi täytteenä heitettyistä kivistä.

Haudan pohja-ala tutkittiin, mutta mitään muuta kuin koskematon ta sora ei enää huomattu. Merkkikivet sijoitettiin tämän jälkeen jälleen paikalleen. Hiekkakuoppien reunat tarkastettiin myös, mutta mitään kulttuurijätteitä ei tavattu. Kuopan leikkauksessa lähinnä hautaa oli humuskerros n. 15-20 cm vahva, sen alla karkea, ruskea sora. Kallioperusta oli paikoin kuopan pohjalla n. 60-70 cm syvässä näkyvissä. Mitään asuinpaikkaan viittaavaa ei havaittu, mikä sekin osaltaan tukee käsitystä, että kyseessä on hautalöytö.

K. A. Eloranta mainitsee 15.2.1932 päivätyssä kirjeessään (verif. 9463) samassa metsässä olevan muitakin kiviröykkiöitä, "joihin ei vallan korkeita". Näistä ei tiedetty mitään eikä niitä etsimälläkään löydetty (äskemmain. hevosenhautaa lukuunottamatta). Mutta samassa sorakuopassa oli, vasarakirveshaudan paikasta n. 17 m joks. luoteeseen, näkyvissä kivikasauma (kohta III kartalla III), jota kaivausapulaisinani olleet löytäjät epäilivät samanlaiseksi hautakiveykseksi. Se tarkastettiin, mutta osoittautui se täysin luonnolliseksi.

Oli vielä koetettava jonkunlaista korkeusmääräystä haudalle.

Laheisen Tahkajärven vedenpinnan korkeudeksi laskin v. 1914, tie- ja vesirakennushallituksesta ja sen Oulun piirikonttorista saatavilla olevien korkeusmittojen sekä omien täydennysvaakitusteni mukaan 42,45 - 42,80 m. Nyt oli Tahkajärvi, jota jo v. 1862 oli laskettu, v. 1929 kokonaan kuivattu. Rantaääräs ajalta ennen viimeistä laskua oli kuitenkin vielä paikkakuntalaisten avulla löydettävissä ja melkoisen selvästi näkyvissä (joskaan ei niin selvästi kuin vanhemmat rantamuodostumat, vrt. kuv. 6). Maanpinta hiekkakuopan reunalla haudan kohdalla oli 11,02 ja haudan pohja 10,43 m tätä rantaäärästä korkeammalla, mikä tekisi 53,47 - 53,82 ja 52,88-53,23 m eli pyöreän luvuin 53-54 m yli meren pinnan. Mitta sattu sangen lähelle Kauhavalta v. 1930 tavatun vasarakirveshaudan korkeutta, n. 52-53 m (SM 1931-32, s. 13).

Puheenalainen löytö on sangen mielenkiintoinen todistuskappale vasarakirveskulttuurin vaikutuksista sen varsinaisen alueen ulkopuolelle. Se osoittaa, että tämä vaikutus ei rajoittunut vain vasarakirveiden jäljittely-yrityksiin, vaan ulottui ainakin tässä tapauksessa itse hautaustapoihin.

Tutkimukset Merijärvellä suoritettiin elok. 26-29 p. 1932.

Aarne Ayräpää.

Kartta II JÄLJENNÖS-OTE MERIJÄRVEN TANSKALAN TALOJEN

KARTASTA V:LTÄ 1845. X = VASARAKIRVEIDEN 9463: 1-2

LÖYTÖPAIKKA.

1: 8.000.

Kop. Sarmeläyräpää 29.8.1982.

KONIKALLIO
(HAUTARAUNIOITA).

KOSTEATA METSÄÄ

542

SILÄKALLIO

KUOPPA-
X KANGAS

KOKKONIE-
MI.

543

544

545

TÄHKÄ
JÄRVI

(ENNEN LASKU)

TANSKAN
TALOT

Kartta III.

MERIJÄRVI · ALAPÄÄ · TANSKAN TALOT.
KUOPPAKANGAS · VASARAKIRVEIDEN

9463:1-2 LÖYTÖKOHTA

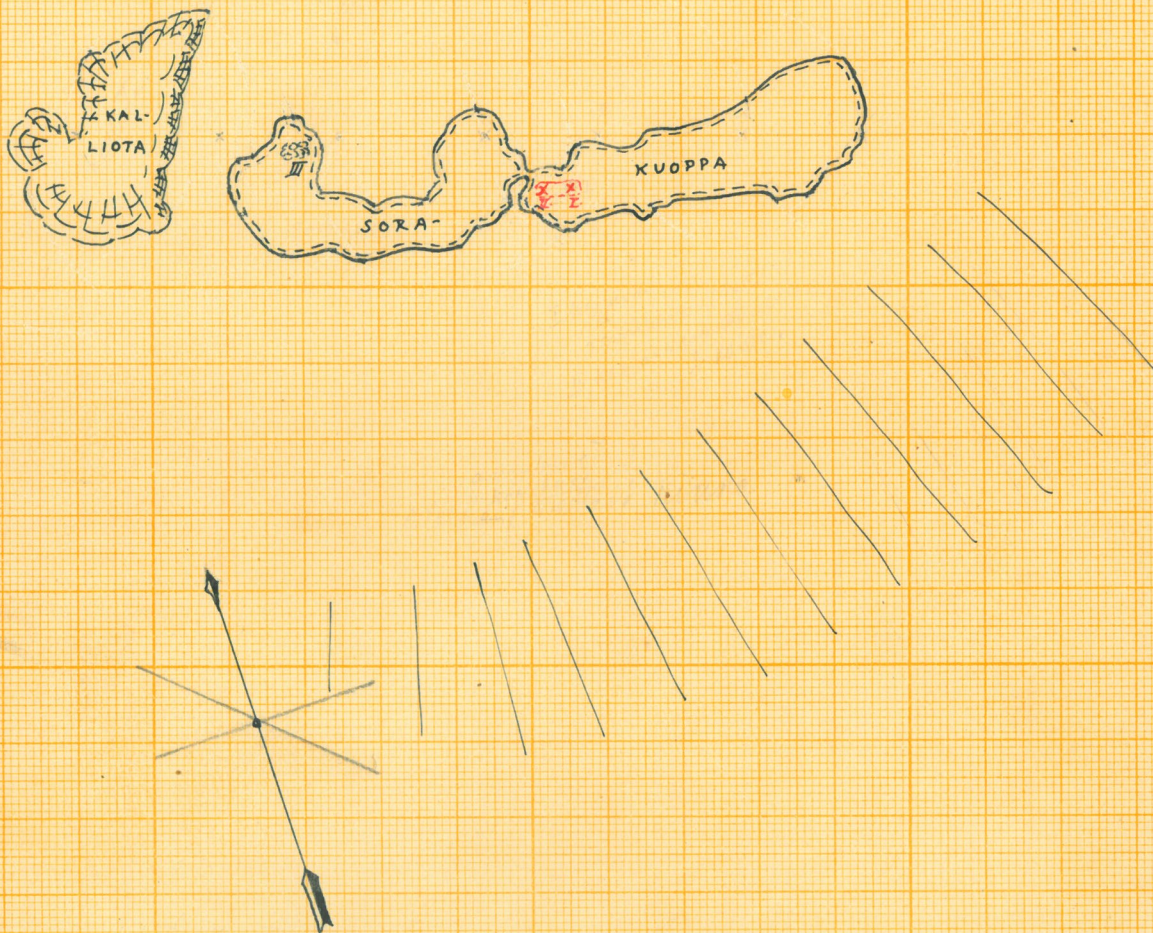
Kart. Arne Ahjälä 27.8.1932

2mm = 1m.

x I = 9463:1

x II = 9463:2

III = (EPÄILTY) LUONTAINEN KIVEYS

Kuva 1. Vasarakirveiden 9463:1-2 löytöpaikka (süinä missä oik. puol. mies seisoo) etelästä.

Lev. 8501-02.

Taamperona oletettu kivilatomus (vas. puol. mies). Valok. 27.8.1932.

Lev. 8503.

Seisova vasarakirveiden löytöpaikalla. Valok. 27.8.1932.

Kuva 2. Sama paikka itäkkäältä, mielit samoissa graikoissa kuin kuvassa 1, etualalla

8504.

Kuva 3. Vasarakirveiden 9463:1-2 löytökohdan läheltä, etelästä. Kivet löydettyt „kivipyyhkien” kohdalta. Oikealla ”haudonta” nostelut kivet. Valok. 27.8.1932.

Valok. Arne Äyräpää 1932.

Kuva 4. Kuoppakan-
gas (V) jokseenkin i-
däntä, Tähkäjärven veni-
jätiltä.

lev. 8505

Vas. Tanskan Falaja. Valok. 27. 8. 1932.

Kuva 5. Näköala
Kuoppakangaan itäreu-
nanta itäis. Tähkäjärven
vesijätölle, jonka takaa
näkyvät Merijärven Kirkko ja tupa-
lat.

lev. 8506

Oikealla Tanskan To-
Valok. 27. 8. 1932.

lev. 8507

lon luona, ajalta ennen järven ensimmäistä laskua;
kuva vallin ^{ylä-}puolelta järvelle päin. Valok. 28. 8. 1932.

1862

Valok. Aarne Äyräpää.